

De levende billeder er dog meget svære for ikke at sige umulige at visualisere i en bog. I "Drømmebilleder" fremstilles bevægelsen via en række på hinanden følgende 'stills', der præsenterer et forløb. Derved afhjælpes problemet delvist, men selve oplevelsen af bevægelse lader dog stadig meget tilbage at ønske. Her er et godt bevis for det trykte mediums begrænsninger.

En anden anke i den forbindelse er, at billederne fremstår i sort/hvid, da farverne, som Fausing også fremhæver i sine analyser, spiller en meget væsentlig rolle i billedsymbolikken. Men det er naturligvis et problem, der bunder i økonomiske overvejelser ved udgivelsen og ikke i et overset element i billedanalysen.

De ovennævnte indvendinger er krakilske i forhold til min helhedsopfattelse, at "Drømmebilleder" er en imponerende og fascinerende bog, som i kraft af sin bredde og dybde giver megen inspiration til billed- og receptionsanalysen. Bogen er naturligvis beregnet på at skulle læses kronologisk i sin helhed med henblik på at få det store overblik, og det er absolut anbefalelsesværdigt. Men man kan sagtens læse enkelte kapitler løst fra helheden og alligevel få udbytte af dem.

TRYLLELYGTEN - Levende papirer om levende billeder.

Tidsskrift, uregelmæssigt.

kr. 50,- til Foreningen Trylleygten, c/o Palle Schantz Lauridsen, Saxogade 1¹, 1662 København V. Giro 7 46 37 74 - vil strække til et par numre. Nr. 1 udkom i december 1986, det nyeste, nr. 3 i december

1987, hver på mellem 100 og 120 tætte sider.

Anmeldt af: Helge Krarup, Johannesskolen.

Trylleygten har fået navn efter latterna Magica. Det blev igangsat, fordi der manglede et forum for arbejdet med de levende billeders teori. De første numre kom som gratis udveksling mellem teoretikere, der havde kontakt med hinanden - fra tredje nummer, er det baseret på medlemskontingent. Det vil udkomme, når læserne har fyldt siderne med bidrag. - Et meget sympatisk tidsskrift med duft af undergrund.

"De levende billeders teori...", ja, megen teori, meget teoretisk og som sådan tungt, naturligvis. Ubrugeligt i undervisningen hvis man her tænker på noget, eleverne skal læse eller noget, man kan basere sin undervisning på, direkte. - Men meget brugbart og velkomment som spark i kraniemassen, forstyrrelse af billedet, koks i kullissen. Inspirerende fordi ens studietids - eventuelle - teorier holdes i live. Og derfor frustrerende, hvis det er lang tid siden, man har læst om semiologi, Christian Metz og hans pumpestok.

Her bringes oversættelse af Metz: Historie/diskurs, Barthes: Tekst-teori, og Gilles Deleuze. - Her er et dejligt interview med Metz, hvor han fastslår, at film ikke er eet system, men system; ikke er en kode, men en flerhed af koder i tilblivelse. - Her er artikler, ofte opgaver fra Filmvidenskab, af Niels-Aage Nielsen, Jens Toft, Palle Schantz Lauridsen, Lennard Højbjerg, Flemming Søgaard Sørensen, Stig Hjarvard, Peter Larsen, Vibeke Vogel, Michael Lumholdt - om bl.a. film og psykoanalyse, receptionsforskning, postmodernisme, billedanalyse, filmsemiologi og videokunst. - Her er analyser af Panser-krydseren Potemkin, af Blade Runner,

Betty Blue og andre - muligvis - postmoderne film og af videokunst.

Analyserne kan bruges som konkret bevidsthedsrokker for en filmunderviser. Artiklerne om postmodernisme giver overblik over dette vakkende begreb. Der opstilles tre betydninger: Postmodernisme som tidsepoke, som holdning og som stilart/stilblanding. - Andre steder kan man læse, at den æstetiske dimension - som den materialistisk baserede semiologi forkastede: kunsten som et idealistisk begreb - at den æstetiske dimension må tages i betragtning: Dét, der får betydning i kraft af oplevelsen, grundet på subjektive erfaringer. - Receptionsanalytisk konstateres det, at den enkelte modtager selv udvælger de elementer af en film/tekst, som er centrale for ens liv. Hvordan kan samtidigt gyldige receptioner udspringe af en og samme tekst? Når alle receptioner ikke kan være gyldige? Det er gennem kompetensen, vi må finde netværket af meninger i et værk.

Videokunsten tager Vibeke Vogel sig af. Mens film og TV arbejder med en gengivelse af en optaget virkelighed, har vi en helt ny situation med videokunst, der anvender digitaliserede og computer-genererede billeder. DVS. artificielle billeder, der ikke har et analogt, indeksikalt forhold til virkeligheden. Hun bygger på en spændende Jens Toft-artikel, der diskuterer, om film og TV og video bruger samme "sprog".

Jeg må i den forbindelse indvende, at når der tales om film, TV og video - her og andre steder, nu og de sidste 20 år - mangler der kendskab til, hvad der er foregået indenfor eksperimenterende film, både i værkerne og i teorien. Man kender ikke diskussionerne, der er ført i Undercut, Filmculture, Afterimage o.a. tidsskrifter af Peter Kubelka, Peter Gidal, Malcolm LeGrice, Stan Brakhage o.m.a. Det er karakteristisk, at Toft og andre eksplicit ser bort fra eksperimentalfilm; hvis der tales om avantgarde, synes man at tænke på 20'erne, og der er altså sket ikke så lidt siden da. - Vogel ser også bort fra eksperimen-

talfilm, og indenfor videokunsten: feedback og mixed media. - I de forskellige diskussioner om postmodernisme savner jeg inddragelse af f.eks. den centrale chok-effekt, som er fælles for såvel post- som modernisme.

Det er så mine indvendinger som eksperimentalfilm- og videokunstfreak. Overfor andre sider af Tryllelygten står jeg som den uvidende, der med glæde begiver mig ind i lygtens skær, selvom det ikke er sikkert jeg lader mig lede af lyset. - Er man nysgerrig og vil man følge teoriens forsøgsvisse bevægelser, er Tryllelygten et vigtigt sted.

Robert C. Allen (ed): Channels of Discourse. Television and Contemporary Criticism. Methuen, 1987, 310 s., ca. kr. 150,-. (Paperback).

John Fiske: Television Culture. Methuen, 1987, 353 s., kr. 167,- (Paperback).

Anmeldt af: Ib Bondebjerg, lektor ved Institut for Film, TV og kommunikation, Københavns Universitet.

Den australsk-amerikanske medieforsker John Fiske er formodentlig, sammen med sin ofte tro følgesvend John Hartley, velkendt i det danske mediemiljø. Allerede i 1981 oversatte Kim Schrøder deres fælles bog Reading Television (Fjernsynets sprog), der fremtræder som et ambitiøst forsøg på at sammentænke semiotiske og kultursociologiske teorier om mediet, konkrete programmer og receptionen. Et forsøg på at samle og reformulere en kritisk medieteorier med henblik på

TV-analyse, der orienterer og sætter igang, uden dog at være noget originalt eller dybtgående værk. Siden har de hver for sig været flittige i Methuens udmærkede, pædagogiske medie-serie, hvor Fiske står for bogen Introduction to Communication Studies (1982).

I sin nye bog, Television Culture, som jeg skal vende mere grundigt tilbage til i slutningen af denne anmeldelse, forsøger Fiske at sammenfatte og nyudvikle de teorier, analyser og holdninger, som allerede er kendt fra de tidligere bøger, men samtidig dukker en mere og mere postmoderne receptionsforsker frem, på bekostning af den kritiske, helhedsorienterede medieforsker, som Fiske oprindeligt var prototypen på. Hans udgangspunkt er stadig Birminghamskolens kritiske sammentænkning af marxisme, semiotik og kultursociologi, med et fashionabelt stæk af psykoanalyse, som dog virker mindre indarbejdet. Det kan man da også se af hans glimrende og anbefalelsesværdige introduktion til "British Cultural Studies" i R. C. Allens antologi, Channels of Discourse, hvor han samtidig på meget fornuftig vis diskuterer forholdet mellem medietekster som bærere af både domi-nans- og sub-koder og modtagernes relative autonomi i afkodning af teksterne. Her bidrager han konstruktivt til dialogen mellem "tekst-analysen" og "receptionsanalysen" indenfor rammerne af en bred, kritisk teori.

Kvaliteten i John Fiskes artikel er samtidig generel for hele Allens antologi, der fremtræder som en pædagogisk grundbog i teorier og analysemetoder i forhold til TV. I en række introducerede artikler kommer vi kompasset rundt i de senere års humanistiske og kritiske medieteorier: semiotik, narrativitet, receptionsæstetik, genre-studier, ideologikritik, psykoanalyse, feminisme og kulturelle studier. Karakteristisk nok for antologiens holdning finder man derimod ikke den kvantitative, empiriske forskning, eller den kvalitative af samme skuffe repræsenteret. Den fælles baggrund for

alle artiklerne er klart nok, at også reception belyses bedst udfra en integreret, semiotisk-kultursociologisk synsvinkel på både tekster, institutioner og modtagere. Antologien søger samlet at besvare det grundlæggende spørgsmål om: "hvordan mening og fascination skabes i vores aktive omgang med TV". (s. 2). Fortielsen af den empiriske position er dog problematisk: dialog er altid bedre end fortielse.

Det gælder så meget desto mere, som der her er tale om et engelsksproget værk, der lægger op til en konfrontation med og undsigelse af det empiriske paradigme, som stadig er det dominerende på medieforskningens verdens-kort, selvom nogle måske kunne have den modsatte opfattelse, når man ser på sagen fra en dansk synsvinkel, hvor empirismen pt. lanceres som det nye imod den gamle, kritiske, humanistiske position. I sit forord distance-rer Allen sig også fra det han kalder "traditional criticism" dvs. den traditionelle litterære værk-kritik, idet han i stedet definerer sin antologi som led i en mere "contemporary criticism", hvor de gamle teorier dels bringes i anvendelse overfor et bredere mediefelt, men hvor også selve æstetik-begrebet og skellene mellem finkultur og massekultur revurderes.

Samtidig udvikles og specificeres teorierne og analysemetoderne naturligvis i forhold til TV-mediet og dets "tekster". Glimrende eksempler på dette findes i Kaplans redegørelse for skreddene i den feministiske kritik og i Sandy Flittermann Lewis' forsøg på at føre Freud/Lacan/Metz fra litteratur og film til TV. Også Sarah Ruth Kozloff og Jane Feuer foretager bevægelsen fra henholdsvis de traditionelle narrativitets-teorier og de traditionelle genre-teorier til spørgsmålet om særlige narrative strukturer og genrer i TV.

Faren for en alt for generel og sekundær teori-introduktion, som altid lurar i denne type af antologier, der sætter sig for at formidle et stort og kompliceret stof, modarbejdes i

langt de fleste af artiklerne af eksemplariske analyser. Vi kommer rundt om f.eks. The Cosby Show, Miami Vice, Cagney & Lacey og soap-operaen General Hospital, samt musikvideoer m.m. Man kunne godt have ønsket sig andre og ikke så amerikanske eksempler, men generelt er antologien anbefalelsesværdig som indføring i og idé-katalog til TV-analyse.

John Fiskes bog, Television Culture, er også en slags grundbog og indføring i TV-analyse. Den kommer i virkeligheden også det kompas rundt, som Allens antologi følger. Samtidig placerer de to bøger sig grundlæggende i den samme kritiske tradition. Men hvor Allens antologi er en række relativt fritstående essays om de forskellige indfaldsvinkler, der forsøger Fiske ambitiøst at tænke det hele sammen. Bogen er inspirerende og igangsættende i sin insisteren på at få det hele med, men samtidig eklektisk og problematisk både i den måde visse originale synspunkter og begreber anvendes og forvrides på og i de tendenser til postmoderne legitimationstænkning, som skinner tydeligt igennem.

Bogen er bygget sådan op, at vi starter med en række fundamentale bestemmelser af TV-koder, hvor Fiske sonderer mellem sociale koder, tekniske koder, repræsentationskoder og ideologiske koder, og hvor pointen er at underminere alle forestillinger om at TV viser virkeligheden. Tværtimod viser Fiske bevægelsen fra "virkelighed" via repræsentation til ideologi. I forlængelse af dette diskuterer han forskellige opfattelser af realisme i forhold til TV. Det gør han overskueligt og med en glimrende gennemgang af hele Screen-traditionens kritik af den traditionelle realismes æstetik og ideologi, selv der hvor den kombineres med en radikal ideologi, og dermed ideen om en mere synlig og aktiviserende æstetik - en opfattelse der har spillet og stadig spiller en central rolle i venstreorienteret mediekritik.

Men allerede i dette afsnit skinner en noget skizofren, postmoderne Fiske igennem. I en diskussion af Kaplans begreb om "radical text" (p.46-47) konkluderer han, at TV pr. definition har i hvert fald to af de træk, som gælder for radikale tekster, nemlig at de ikke konstruerer en fastlagt tilskuerposition via en hierarkiseret diskurs, og at de bryder virkelighedsillusionen og dermed peger på sig selv. Samtidig konkluderer han, at dette træk eksisterer samtidig med at TV også har hele "den reaktionære realistiske teksts træk", men at dette samspil netop gør at TV kan være populært, uden dog at være totalt reaktionært.

Synspunktet har naturligvis noget for sig, specielt som en reaktion mod ideologikritikkens monomane påpegning af borgerlig ideologi. Men hvad der sker er jo samtidig en kortslutning, hvor Fiske forveksler mulige tendenser i programmer/tekster med en abstrakt karakteristik af hele mediet. Herved gør han vold på Kaplans diskussion, som netop drejer sig om konkrete filmiske tekststrategier, ikke om et medium, som jo netop kun i abstrakt forstand kan ses som en samlet tekst. Man kan næppe tale om at TV er en radikal tekst, eller det modsatte, men man kan konkret tale om TV i bestemte lande, om bestemte kanalers tendenser, eller om tendenser i programtyper eller enkeltprogrammer. En sådan generaliseret TV-betragtningssmåde, som der her lægges op til, forplumrer tingene, og kommer til at svare til den tågede, postmoderne snak om at TV er et postmoderne medium.

Det problem, som noget mystificerende tematiseres her, nemlig spørgsmålet om tekstens ideologiske og diskursive konstruktion af modtager-positionen, overfor spørgsmålet om publikums og subjekters aktive og relativt "frie" aflæsninger, påvirket f.eks. af andet end teksten, løber gennem bogen som et centralt spørgsmål. I kap. 4, 5 og 6 om "Subjectivity and address",

"Active Audiences" og "Activated Texts" står denne diskussion af TV-tekstens mulige åbenhed og flertydighed og publikums aktive rolle i centrum, mens kap. 7, 8 og 9 om "Intertextuality", "Narrative" og "Character Reading" omvendt fokuserer på genrer, fortælleformer og identifikationstyper, der som overordnede strukturer "tvinger" seeren ind i bestemte roller og positioner. Dvs. at der i teksterne etableres signaler, der aktiverer indlærte, fælleskulturelle receptions-koder. Endelig diskuteres i kap. 10 og 11 spørgsmålet om køn og TV, både på produktions/tekst-siden og på receptionssiden, ligesom en række af de følgende kapitler, i forlængelse af psykoanalytisk inspirerede synsvinkler og Bakhtin, diskuterer TV-oplevelsen som en leg og en facination, der går på tværs af den ideologiske dimension.

I gennemgangen af disse centrale spørgsmål i moderne medieforskning viser Fiske sig som en belæst og velorienteret herre, der dygtigt refererer og sammenfatter de nyeste tendenser og synsvinkler. Men hans evne til at fastholde de originale begrebers skarphed, der hvor han forsøger at udvide dem eller føre dem fra et område og til et andet, og hans evne til at fastholde det kritiske helhedsperspektiv, både i analyser og sammenfatninger, er svingende.

Stærkt problematisk virker således hans forsøg på at overføre Barthes begreber om dels "plaisir" og "jouissance", og om "readerly" og "Writerly" tekst, kombineret med Ecos begreber om "open" og "closed" tekst til TV. Gennemgangen vrimler med besnærende, men falske analogier, og samtidig begår Fiske igen den grundlæggende fejl, at tale generelt og uspecifikt om TV-mediet, ved hjælp af begreber som primært udspringer af litterære og relativt tekstspecifikke analyser. Det begreb, han selv opfinder for at beskrive TV, og med hvilket han ønsker at tillægge TV både den ene og den anden side af de ovenfor anførte begreber, virker således som et rent tygge-

gummi-begreb, eller som et rent legitimationskneb, der skal gøre TV som sådant stuerent som venstrepopulistisk objekt. Begrebet hedder "polysemy", "disruption", "decentered", "semiotic power", m.v. som noget upræcise generaliseringer, der skal vise at selv om det kommercielle TV, som Fiske udelukkende taler om, også ifølge ham selv er klart indskrevet i en kapitalistisk konsum-ideologi, ja så er der ikke grænser for hvilke frigørende glæder og modstandspotentialer "folket" kan hente, især i amerikansk TV-fiktion.

Det er problematisk med disse generelle rehabiliteringer af TV og massekulturen, der blot er dårlige spejlbilleder af det modsatte: de abstrakte og elitære nedrakninger af TV og massekulturen. Der må i stedet tales konkret om forskellige TV-systemer og forskellige TV-produkter. Derfor bliver Fiskes bog også nemmest at forholde sig til og mest spændende, når han går ind i eksemplariske tekstanalyser. De gennemgående eksempler er amerikanske serier som A-Team, Cagney & Lacey", "Dallas", "Hart to Hart", "Hill Street Blues", "Miami Vice", og så Madonnas forskellige video-produkter. Og her er der stof at hente til videre arbejde, men samtidig bryder den postmoderne skizofreni stedvis ud i lys lue.

Jeg har forsøgt at sammenlæse de analyser der bliver til stykkevis bogen igennem af henholdsvis Cagney & Lacey og Miami Vice. Analysen af Cagney & Lacey forekommer solid og perspektivrig. Der argumenteres godt og på alle niveauer for hvordan denne tekst fremtræder som en progressiv tekst. Det vises hvordan en modificeret feministisk diskurs ses i konstant spænding mod en dominerende patriarkalsk ideologi. Og det vises også hvordan dette i det æstetiske ytrer sig ved både genreblandinger og genrebrud, og ved spil på både etablerede kønskoder, narrative koder og ideologiske mønstre. Samtidig går han flere forskellige steder konkret fra tekstanalysen til overvejelser over hvordan

forskellige aflæsninger er mulige i forhold til konkrete tekst-eksempler, ofte belagt med inddragelse af citater fra det Fiske kalder sekundære og tertiære tekster, dvs. journalistiske aflejringer omkring teksten og skriftlige læserreaktioner.

Man kan diskutere detaljer i Fiskes analyse af denne serie, men ikke dens grundighed og kritiske potenti-ale, samt dens vellykkede kombination af tekst- og receptionsapproach. Det samme kan ikke siges om Miami Vice-analysen, der totalt falder i den legitimerende og postmoderne grøft. Serien læses som et hyperrealistisk image, som spektakulær stil og look, og netop denne postmoderne konsum-æstetik læser Fiske så som kernen i modstanden mod den ideologi, som den salgs normalt bærer. Den urbane stils postmoderne sprog, som det dyrkes i serien, ser han som essentielt demokratiske. Dvs. her forsvinder modsætningerne og den kritiske dialektik pludselig ud af analysen, som reducerer teksten til sin æstetik.

Der er noget "trendy" og konjunktur-bevidst over Fiskes sammenfattende bud på analyse af TV. Men under overfladen af en besnærende, sammenhængende og moderniseret kritisk teori stikker både begreber og analyser ofte i mange, modsætningsfyldte retnin-ger, og selvom jeg ikke mener, alt hvad postmodernisterne prædiker er tom snak, så er der for meget af deres tåge i bogen. Sammenfattende som kort brugsanvisning for Fiskes bog vil jeg da sige: Anbefales som stimu-lans og igangsætter, men bør nydes i små doser under kritisk kontrol, idet postmoderne bivirkninger ikke kan af-vises.

Oluf Danielsen: Folkeskolen og gymnasiet on line - om brugen af informationsbaser i undervis-ningen. TELUS rapport nr. 10, december 1987, 44 s., kr. 40,-. Rapporten kan købes på: Insti-tut for Samfundsfag, Danmarks Tekniske Højskole, Bygning 301, 2, 2800 Lyngby.

Anmeldt af: Janni Nielsen, Dan-marks Lærerhøjskole

Danielsen starter med en redegørelse for telekommunikation og forskellige informationsbaser, og han påpeger al-lerede indledningsvis problemet med undervisningsmæssigt relevant indhold i disse baser.

Til belysning heraf, fremlægger han en klar og præcis skelnen mellem to former for undervisningsprogrammel: værktøjsprogrammer hhv. medieoriente-rede programmer. Værktøjsprogrammer er f.eks. tekstbehandling, databaser m.m. Her gælder, at det faglige indhold ikke er indeholdt i programmel-let, og dette giver læreren pædago-gisk og indholdsmæssig handlefrihed, ligesom eleverne tildeles en aktiv rolle mht. fremskaffelse af viden, og egne produktive erfaringer er væsent-lige. Her over for står medieprogram-mel, som på forhånd er fyldt op med fagligt indhold fra programproducen-tens side, og hermed er lærernes hand-lefrihed og det pædagogiske handlerum rammesat. Ligeledes er problemer defi-neret på forhånd, eleverne skal blot svare, og her stilles ikke krav om erfaringstilegnelse.

Danielsen rejser, på denne baggrund, spørgsmålet om hvad det er for nogle almene kvalifikationer der er nødven-dige indenfor informationsområdet. Her skelner han mellem information-literacy, dvs. færdigheder i og evnen